

AR-GE MERKEZLERİ VE AR-GE TEŞVİKLERİ HAKKINDA TÜSİAD GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Bu belgedeki görüşler, “Ar-Ge Merkezi kuruluşunda karşılaşılan zorluklar ve öneriler”, “Ar-Ge Merkezi işleyişinde karşılaşılan zorluklar ve öneriler” ve “Ar-Ge ekosisteminin daha da güçlendirilmesi/etkinleştirilmesi için teşvik mevzuatı kapsamında geliştirilmesi gereken hususlar” başlıkları altında sunulmuştur.

A. Ar-Ge Merkezi kuruluşunda karşılaşılan zorluklar ve öneriler

- 1) 5746 no’lu yasanın 29797 no’lu uygulama yönetmeliğinin 20. Maddesinin 1. Bendinin f fıkrasında “Ar-Ge veya tasarım merkezlerinin ayrı bir birim şeklinde örgütlenmiş ve tek bir yerleşke veya fiziki mekân içinde yer alması” gerekliliği yer almaktadır.

Uygulamada birçok şirket Ar-Ge / tasarım faaliyetlerini çeşitli farklı yerleşkelerde (zaman zaman farklı illerde) yürütmekte ve bu faaliyetler birbirine bağlı yürütülmektedir. Ar-Ge/tasarım personelleri de birden fazla yerleşkeye dağılmış şekilde konumlandırılabilir. Öte yandan bazı sektörlerde Ar-Ge/tasarım faaliyetleri diğer birimler ile yakın çalışma gerektirmekte, bu kapsamda yapılanma gereği Ar-Ge/tasarım personeli ile diğer fonksiyonlarda görev alan personelin fiziki olarak birlikte konumlandırılması gerekebilmektedir. Söz konusu yapıya sahip şirketler için de Ar-Ge merkezinin ayrı bir fiziki mekan içerisinde örgütlenmesi operasyonel olarak zorluk yaratmakta veya imkansız görüldüğü için şirketler Ar-Ge/tasarım merkezi kurmaktan vazgeçebilmektedir.

Yan yana farklı yerleşkelerde yer alan, aynı tüzel kişiliğe ait farklı kapı numaralı ve farklı SGK numaralı işletmeler için tek Ar-Ge Merkezi kurulması mümkün olmamaktadır. İşletme tesislerinde Ar-Ge ofisinin içinde yer alamayan üretim hattının bulunduğu alanda sadece Ar-Ge faaliyetleri için kullanılan deneme hatları bulunabilmekte, ancak hatların kullanılabilmesi için (azot, doğalgaz, kimyasal vs.) işletme tesisleri ile yan yana bulunması gerekli olduğu için Ar-Ge merkezi ile aynı çatı altına alınamamaktadır.

Ar-Ge faaliyetlerinin mekan bağımsız yapılabileceğinin kabul edilmesi, böylelikle bölge içi-dışı, bina içi-dışı Ar-Ge gibi kavramların ve zorlaştıran unsurların giderilmesi için Ar-Ge projeleri ile ilgili olan ve Ar-Ge Merkezi dışında geçirilen süre ile ilgili teşvik kapsamının genişletilerek, tamamının gelir ve kurumlar vergisi istisnası kapsamına alınması, yapılan Ar-Ge çalışmalarına oldukça olumlu katkı sağlayacaktır.

Aynı tüzel kişiliğe ait farklı uzmanlık alanlarında faaliyet gösteren yerleşkelerin yan yana konumlanması durumunda, iki farklı kontrollü Ar-Ge Merkezi alanı oluşturularak, tek Ar-Ge Merkezi altında faaliyet göstermesine imkan tanınabilir. Bu öneri çerçevesinde, fabrika içinde örgütlenmiş Ar-Ge merkezlerinde, Ar-Ge merkezi kapsamındaki süre ayrı ayrı raporlanmak yerine, Ar-Ge merkezi personelinin konuşlandığı fabrikaya giriş çıkışları baz alınarak geçirdiği süre hesaplanmalıdır. Örneğin; diğer bölümler ile ortak bir çatı altında toplanan Ar-Ge merkezlerinde Ar-Ge merkezinde geçirilen süre hesaplanırken toplam giriş ve çıkış baz alınması ve Ar-Ge merkezi olarak tanımlanan her bir bölge için ayrı ayrı kalış süresinin hesaplanmaması

ve Ar-Ge merkezi çalışmalarında fabrika tarafında geçirilen süreler için ayrı bir raporlamanın yapılmaması (Pilot üretim süreçleri ve analizler).

- 2) Ar-Ge Reform Paketi ile 5746 sayılı Kanun kapsamına tasarım faaliyetleri de dahil edilmiş ve tasarım faaliyetleri yürüten şirketler için Tasarım Merkezi kavramı gündeme getirilmiştir. Söz konusu faaliyetlerin kapsamı ve hangi tasarım faaliyetlerin destek ve teşviklere konu edilebileceği mevzuat çerçevesinde net bir şekilde ortaya konulmamakta ve şirketler bu kapsamda, tasarım yatırımı yapmak konusunda çekinceler yaşamaktadır. Bu konuda netlik sağlanmalıdır.

Mevzuat kapsamında endüstri alanında faaliyet gösteren şirketler ile Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen NACE kodlarında faaliyette bulunan şirketlerin Tasarım Merkezi kurabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan, uygulamada belirtilen NACE kodları dışındaki alanlarda tasarım faaliyeti yürüten (örn. Dijital tasarım faaliyeti yürüten firmalar) şirketler bulunmakta, söz konusu şirketler tasarım merkezi belgesine mevzuat kapsamında başvuramamaktadırlar.

- 3) Ar-Ge merkezlerinde tasarım projelerinin yürütülüp yürütülemeyeceği konusunda çeşitli platformlarda ihtilaflar doğmaktadır. Bu konunun ilgili Bakanlık tarafından bir özelleme ile tüm Ar-Ge merkezlerine duyurulması ile konuya netlik kazandırılabilir.
- 4) Ar-Ge Merkezi kurulumunda ve işletilmesinde firmaya atanan Bakanlık personeli, doğal olarak mevzuat ve teşvik odaklı destek sağlamaktadır. Bunun yanında bütünlük Ar-Ge ve inovasyon yaklaşımları ve kurulması gerekli altyapı ve süreçler hakkında da destek verilmelidir. Bu konularda ilgili personel yetiştirilebileceği gibi halihazırda TÜBİTAK tarafından oluşturulmuş Mentor Havuzu da kullanılabilir. Bu öneri çerçevesinde, Ar-Ge merkezi destek personelinin sadece Ankara'da olmayıp, Ar-Ge merkezinin kurulduğu illerde mevzuat, yönetmelik, danışmanlık hizmetleri verilebilecek ofislerin kurulması da değerlendirilmelidir. Ayrıca sıkça sorulabilecek sorular için bir Ar-Ge Merkezi hattı/çağrı merkezi kurulabilir.

B) Ar-Ge Merkezi İşleyişinde Karşılaşılan Zorluklar ve Öneriler

- 1) 5746 no'lu yasanın 29797 no.lu uygulama yönetmeliğinde yapılan değişiklik ile tüm Ar-Ge faaliyetlerinin ve harcamalarının projeler ile ilişkilendirilmesi gereği hükme getirilmiştir. Ar-Ge merkezi denetimlerinde Ar-Ge merkezinde yapılan projeler, Bakanlık tarafından atanan hakemler tarafından denetlenerek projelerin Ar-Ge niteliği raporlanacaktır.

Aynı yönetmelikte Ar-Ge faaliyetinin tanımı "*Araştırma ve geliştirme, kültür, insan ve toplumun bilgisinden oluşan bilgi dağarcığının artırılması ve bunun yeni süreç, sistem ve uygulamalar tasarlamak üzere kullanılması için sistematik bir temelde yürütülen yaratıcı çalışmaları, çevre uyumlu ürün tasarımı veya yazılım faaliyetleri ile alanında bilimsel ve teknolojik gelişme sağlayan, bilimsel ve teknolojik bir belirsizliğe odaklanan, çıktıları özgün, deneysel, bilimsel ve teknik içerik taşıyan faaliyetler*" olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda Ar-Ge faaliyeti olarak tanımlanabilecek faaliyetlerin bir kısmı projelerin dışında yürütülen faaliyetlerdir. "Benchmark" çalışmaları, patent taramaları, teknoloji yol haritalarının oluşturulması, teknik altyapı oluşturma, teknik becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitim faaliyetleri, inovasyon etkinlikleri, proje oluşturabilmek adına

yapılması gerekli olan üniversiteler ile ön fizibilite çalışmaları örnek olarak gösterilebilir. Dolayısıyla Ar-Ge merkezinin tüm faaliyetlerinin proje olmayacağı gözetilmek suretiyle, yapılan faaliyet ve harcamaların buna göre değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

- 2) 29797 no'lu yönetmelik ile getirilen değişiklik kapsamında Ar-Ge merkezi dışarısında geçirilen zamanlar projeler ile ilişkilendirilmek ve belirlenen faaliyet tipleri ile limitlendirilmek suretiyle vergi indirimine konu edilebilmektedir. Aynı yönetmelikte yer alan Ar-Ge tanımı kapsamında gerçekleştirilen Ar-Ge faaliyetlerinin tamamı projeler ile ilişkilendirilememektedir. Ar-Ge tanımına uyması şartıyla projeler ile ilişkilendirilemeyen, üniversiteler ile proje oluşturmaya yönelik görüşmeler, teknik ziyaretler, teknik eğitimler, Avrupa Birliği projesi oluşturmaya yönelik etkinliklere katılım gibi dışarıda geçirilen zamanların Ar-Ge merkezi yöneticisinin e-imzası ve Bakanlığın portal üzerinden onayı ile indirimine konu edilebilmesi, Ar-Ge merkezlerinin işbirliği ağlarını geliştirmeleri, üniversite-sanayi ve H2020 projelerinin artırılması ile Ar-Ge merkezlerinin teknik kapasite ve yetkinliklerinin artırılmasına açısından faydalı olacaktır.

Ar-Ge faaliyetlerinin ortak bir kapalı alanda yapılması konusu tekrar gözden geçirilmelidir. Dış işbirlikleri, dış laboratuvar hizmetleri, akademisyen ve üniversite ziyaretleri, bakanlık çalışmaları, eğitimler, konferans vb katılımlar, ürün saha performans testleri gibi bir çok konu merkez dışı çalışma gerektirmektedir. Suistimalleri engellemek için, yapılan ziyaretlerin Ar-Ge faaliyeti kapsamında olduğunu raporlayabilecek teknoloji tabanlı bir uygulama geliştirilebilir.

- 3) 29797 no'lu yönetmeliğin 8. Maddesinin 2. fıkrası ile "Bakanlar Kurulunca belirlenen kriterleri haiz Ar-Ge veya tasarım merkezlerinde ayrıca o yıl yapılan Ar-Ge ve yenilik veya tasarım harcamalarının bir önceki yıla göre artışının yüzde ellisine kadar yukarıdaki esaslar dâhilinde indirim konusu yapılabilir." denilmektedir. Bakanlar Kurulunun 2016/9092 nolu kararıyla belirlenen 6 kriterden birinde, bir önceki seneye göre yüzde yirmilik artış olması şartı aranmaktadır. Bu kriterlerden birisi tescil edilen patent sayısı olarak belirlenmiştir. Yapılan Ar-Ge çalışmaları kapsamında geliştirilen teknolojileri korumak maksadıyla patent başvuruları yapılmaktadır. Patent tescilleri ise başvuru makamının inceleme süresine göre başvuru tarihinden sonra 5 seneyi bulabilen süreler neticesinde alınabilmektedir.

Performans kriteri olarak tescil edilen patent sayısı yerine o sene resmi makamlara başvuru ulusal ve uluslararası patent başvurularının sayısındaki artış oranının alınması performansın ölçümü adına daha etkili bir yaklaşım olabilecektir.

Bakanlıkça Merkezlerin performanslarının ölçülmesindeki kriter ve metodolojilerin daha net tanımlanması, performans değerlendirmelerinin yıllık yerine, 6 ya da 3 aylık dönemlerde ve basitleştirilerek yapılması, performans ve ödül sistemlerinin kurum büyüklüğü ve sektör dikkate alınarak segmente edilmesi, ödül ve teşviklerin performans ile ilişkilendirilmesi başarıyı tetikleyici unsurlar olabilir.

Ar-Ge Merkezi çıktılarının takibinde özellikle ticari çıktılarının daha yüksek öncelikte ve değerinde dikkate alınması 2023 hedeflerimiz doğrultusunda önemli katkılar sağlayacaktır.

- 4) Ar-Ge Merkezi projelerini denetleyecek ve Ar-Ge niteliği konusunda rapor hazırlayacak komisyonun akademisyenlerden oluşması, sanayi Ar-Ge projelerinin akademisyen gözüyle Ar-Ge olarak nitelendirilmemesi riskini taşımaktadır. TÜBİTAK proje değerlendirmelerindeki tecrübeler akademisyenlerin ağırlıklı olarak bilimsel yayın çıktısı getirebilecek faaliyetleri Ar-Ge niteliği yüksek olarak değerlendirdiklerini göstermekte, buna karşın sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda yapılan Ar-Ge çalışmaları her zaman bilimsel çıktıya yönelik olmamaktadır. Ar-Ge niteliği ile ilgili tartışmaları önlemek adına Bakanlığın hakemler ve Ar-Ge merkezleri için denetlenecek projelerin Ar-Ge niteliğine yönelik bir değerlendirme kılavuzu hazırlaması faydalı olacaktır. Bu kılavuzun hazırlanmasında Ar-Ge merkezlerinden de görüş alınması ortak paydada buluşmak açısından kritik önem taşımaktadır. Hakem seçimlerinde sanayi ile işbirliğinde bulunmuş, sanayi Ar-Ge projeleri yapmış akademisyenlerin öncelikli olması fayda sağlayacaktır.

Gerek Ar-Ge Merkezi, gerekse proje denetimlerinde görevlendirilen hakemlerin bakış açısı ve değerlendirme usullerinde önemli farklar bulunmaktadır. Örneğin bazı hakemler patent başvuru yapılması nedeniyle projeyi tamamlanmış kabul ederken bir diğeri formülasyonları talep edebilmektedir. Bu konuda yenilik kabul kriterlerinin ve kabule esas proje aşamaları gibi kuralların daha net tanımlanması ve bu konuda hakemlerin de kurumlarca değerlendirileceği bir sistem oluşturulması faydalı olacaktır.

Ar-Ge teşviklerinin farklı bakanlıklar tarafından yapılan denetimlerinin tek çatı altında toplanması, farklı yaklaşım ve zamanlamalar ile yapılan denetimlerin eşgüdümünün sağlanması ve Ar-Ge merkezlerinin etkin çalışması açısından daha kolaylaştırıcı ve daha sağlıklı bir yöntem olacaktır. Bu amaçla, farklı bakanlıkların temsilcilerinin yer alacağı, denetim zamanlaması ve eşgüdümünü sağlayacak kurul/komisyon benzeri yapılar faydalı olabilir.

- 5) Tüm Ar-Ge ve tasarım merkezi başvuruları ve değerlendirmeleri Bakanlığın Ar-Ge ve tasarım merkezi portalı üzerinden gerçekleştirilmektedir. Portalda bu merkezlerin tüm proje bilgileri, TC numaraları dahil olmak üzere personel bilgileri, Ar-Ge merkezlerinin vaziyet şemaları, şirketin detaylı organizasyon şemaları gibi gizlilik unsuru yüksek muhtelif bilgiler yer almaktadır. Portaldeki bilgilerin dışarıya sızması, Türkiye'deki Ar-Ge ve tasarım merkezlerinde yürütülen tüm proje ve personel bilgilerinin kötü amaçlı kullanımına mahal verebilir.

Portalın güvenlik önlemlerinin artırılmasına ek olarak, projeler ile ilgili çok detay bilgilerin istenmesi yerine, detayların gelecek hakemlere yerinde anlatılması milli teknolojilerimizin dışarıya sızmaması açısından önemlidir. Ar-Ge merkezinde yürütülen TÜBİTAK fonlu projeler için ek bilgi girişine gerek olmadan TÜBİTAK'ın portalinde kayıtlı olan verilerle entegre bir şekilde tutulması hem veri bütünlüğü hem de veri güvenilirliği açısından yararlı olacaktır.

- 6) Ar-Ge merkezleri faaliyetlerinde geçmiş yıllara ait verilerin her yıl istenmesi ve portala kayıtlarının tekraren yapılması iş gücü ve zaman kaybına neden olmakta ve ekstra efor gerektirmektedir. Bu veriler bakanlık portalında bir veri saklama arayüzü ile her yıl kayıt altına alınıp geçmiş yıllara ait verilerin tasarlanan bu arayüz üzerinden alınabilmesi sağlanabilir.

Yeni AGM portalı güncellemesinden sonra kullanıcılara kullanımı ve dikkat edilmesi gerekli önemli konuların kısa bir eğitimle tanıtılması ve belirli periyotlarla eğitimlerin tekrarlanması, işleyişi çok daha hızlandırabilir.

Sürekli olarak iyileştirilmeye ve geliştirmeye devam edilebilecek bir destek ekibinin oluşturulması ve ölçeklenebilir bir yapıya getirilmesi hedeflenmelidir. Örneğin, uzun listelerden oluşan bilgi isteklerinin personel bilgileri, demirbaş bilgileri, vb. firmaların kendi sistemlerinden otomatik veri transferine izin verecek hale getirilmesi fayda sağlayacaktır.

“Planlanan projeler” ile ilgili portalda giriş seçeneğinin olması da önerilmektedir.

- 7) Ar-Ge ve tasarım merkezlerinin, süreçlerin işleyişi ve portal ile ilgili sorularına cevap verebilecek bir “çağrı merkezi” oluşturulması firmaların bu konuda yaptıkları danışmanlık harcamalarının yükünü hafifletici olacaktır.
- 8) Bir firmaya ait birden fazla Ar-Ge Merkezinin olduğu durumlarda, Ar-Ge Merkezleri’nin her biri için ayrı Ar-Ge Merkezi raporu hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca ortak yürütülen projelerin raporlanmasında sıkıntılar doğurabilmektedir. Sanayi Ar-Ge faaliyetleri sıklıkla birden fazla lokasyonda ve farklı Ar-Ge Merkezlerinde görevli araştırmacılar tarafından yürütülmekte, ortak patent başvuruları, ulusal ve uluslararası proje başvuruları yapılabilmektedir. Firmaların tercihine bırakılmak suretiyle birden fazla Ar-Ge merkezine sahip firmaların yıllık Ar-Ge faaliyetlerinin tek bir raporda konsolide ederek raporlanmasına olanak tanınması ya da ortaklaşa yürütülen projelerin içeriklerinin her bir Ar-Ge merkezi raporunda ortak olarak açıklanmasına olanak verilmesi ortak faaliyetler yürüten Ar-Ge merkezleri açısından kolaylık sağlayabilecektir.

Aynı şirketin farklı noktalarda birden fazla ar-ge merkezleri bulunuyorsa bu ar-ge merkezlerinin tüm dataları birleştirilerek başvuru veya denetim süreçleri birlikte yürütülebilir ve değerlendirmelerin ayrı ayrı değil bütün olarak ele alınması uygun olabilir.

Ar-Ge mevzuatına uygun raporlamalar ve teşvik uygulamalarında sadeleştirme faydalı olacaktır.

- 9) Teknoloji Geliştirme Bölgeleri sınırları içerisinde kurulan ancak 5746 sayılı yasaya tabi olan Ar-Ge merkezlerinin faaliyetleri neticesinde üretilecek olan teknolojik ürün ile ilgili olarak bu ürünün üretimine ilişkin izinlerin TGB yönetici şirketinden alınması zorunluluğu olup olmadığı mevzuatta netleştirilmelidir. Mevcut düzenleme ile TGB içerisinde kurulacak Ar-Ge merkezlerinin sadece idari yönden yönetici şirketlere bağlı olacağını düzenlemekten de 4691 sayılı kanunda yer alan teknolojik ürün üretimine geçilmesi yönetici şirketten izin alınma zorunluluğunun “idari yönden bağlılık” kapsamında olup olmadığı belirsizdir. Bu durumun idari yönden bağlılık içerisinde değerlendirilmesi halinde, yönetici şirketlerin portalında takip edilmemiş bir Ar-Ge projesi neticesinde ortaya çıkacak bir ürünün üretimi ile ilgili yönetici şirketin karar vereceği sonucu ortaya çıkmaktadır.
- 10) Uygulamada siparişe dayalı Ar-Ge faaliyeti yürüten şirketler, proje bazında Ar-Ge harcamalarını ve Ar-Ge indirimi tutarlarını siparişi veren firmayla paylaşırken, proje maliyetleri bilgisini de paylaşmak zorunda kalmaktadır. Bu durumun şirketlerin ticari ilişkilerini etkilediği göz önünde bulundurularak maliyet yerine sözleşme bedelleri üzerinden hareket edilerek paylaşımına konu olacak Ar-Ge indirimi tutarının tespiti daha sağlıklı bir yöntem olacaktır.

- 11) 5746 sayılı kanun kapsamında çıkarılan tebliğ, yönetmelik, bkk, sirküler vs. örneklere yer verilerek ifade edilmesi, anlaşılmasını daha kolay hale getirecektir (Örneğin: Sözleşme damga vergisi istisnasının kullanımı).
- 12) Ar-Ge merkezinde açılan projelerin denetiminin geçici ve kurumlar vergisi beyannamesinden önce yapılması önerilmektedir.
- 13) Yıllık faaliyet dönemi denetlemelerinin Mayıs ayına getirilmesi önemli bir iyileştirme olmakla birlikte, uluslararası firmaların özel hesap dönemleri takvim ayından farklı olabildiğinden, bu firmalar için finansal verilerin sağlanması ek zorluklar oluşturmuştur. Özel hesap dönemine sahip firmaların, ilgili faaliyet dönemi denetlemelerinde onaylanmış en son finansal bilgilerinin verilmesi yönünde bir esneklik getirilmelidir.
- 14) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Ar-Ge merkezi faaliyet dönemlerine yönelik yapılan denetimlerin sonucu olarak proje bazında Ar-Ge niteliği düşük olduğuna dair verilen geri bildirimler, şirketler açısından vergisel teşvik ve desteklerin öncesinde kullanılmış olmasından dolayı vergi risklerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu yüzden proje başlamadan önce yapılacak bir değerlendirmenin bu riski Ar-Ge merkezleri nezdinde ortadan kaldıracığı düşünülmektedir.
- 15) Ar-Ge Merkezleri kapsamında teşviklerin proje bazlı sağlanması ve projelerin sadece faaliyet dönemlerinde denetim sonucunda onaylanması nedeniyle, faaliyet yılı süresince geliştirilen ilave projelere yönelik teşviklerde belirsizlik olmakta, sistem faaliyet döneminde onaylanan projeler üzerinden yürütülmekte ve Ar-Ge Merkezi çalışmaları ve projeleri bu anlamda kısıtlı kalabilmektedir. Ar-Ge Merkezlerine faaliyet dönemi içerisinde ilave proje sunabilme olanağı sağlanması, ara denetimle bu projelerin değerlendirilmesi sonucunda teşvik kapsamında alınıp alınmayacağına belirlenmesi sürecin daha sağlıklı yürütülmesine olanak verecektir.
- 16) Gümrük vergisi muafiyetinin uygulamasında denetim sürecinin eklenmesi nedeniyle bu muafiyetten faydalanılması güç olmaktadır. Her başvuru için hakem ziyareti gerçekleşmesi ve onay sonrası ithalatın başlatılması istenmektedir. Ancak burada yaşanacak süreç, ithalatın yavaşlamasına ve ilave maliyet oluşturmaya neden olmaktadır. Proje iş planlarında kritik öneme sahip olan sürelerin aksaması söz konusudur. Bu nedenle başvuru yapılmamaktadır. Ar-Ge merkezi projeleri kapsamında tüm projeler için alım yapılacak malzeme ve teçhizatlarına tek seferde tek pencere girişinin yapılması ve denetimin toplu olarak gerçekleştirilmesine olanak verilmesi önerilebilir. (Örneğin ileri tarihli projelerin alımlarının belli olması durumunda).

Ayrıca TEYDEB projeleri vergi muafiyeti için tek pencere mevzuatı detaylandırılmalıdır.

- 17) Haftalık 45 saatin üzerindeki ve ek çalışma sürelerine ilişkin ücretlerin gelir vergisi stopaj teşviki hesabında dikkate alınması, sigorta primi desteği uygulamasında prime esas kazanç hesabına gelir vergisi stopaj teşviğinde kabul edilen ücret dışında yapılan ikramiye, başarı primi, sosyal yardım, BES, sağlık sigortası vb. ödemelerin de dikkate alınması önerilmektedir.

Ar-Ge ve yenilik veya tasarım faaliyetlerinde kısmi zamanlı olarak çalışan personelin hak kazanılmış hafta tatili ve yıllık ücretli izin süreleri ile 2429 sayılı Kanunda belirtilen tatil günlerine isabet eden ücretlerinin gelir vergisi stopaj teşviki ve sigorta prim desteği uygulamasında dikkate alınması sağlanmalıdır.

ArGe merkezi personelinin ArGe merkezi dışında “home-office” olarak çalışmasına imkan tanıyacak bir düzenleme değerlendirilmelidir.

- 18) Ar-Ge merkezi portal sistemi, Ar-Ge Merkezi faaliyet ve harcamalarını belli bir tarih aralığını kapsayan ve gerçekleşen Ar-Ge harcamalarını esas alan bir rapor olarak değil canlı bir sistem olarak incelemektedir. Portalda, Ar-Ge projelerine ilişkin finansal veri girişinde firmalardan istenen önemli finansal bilgiler 3 ana başlık altında toplanabilir. Bu finansal veriler ile ilgili veri girişinin, hem toplam bütçesinin hem de 2016 yılı mali yılı harcanan finansal verisinin girişine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Toplam Proje Bütçesi
 - Öz Kaynaklarca karşılanan tutar
 - Destek Tutarı

“Toplam Proje Bütçesi” terimi hem şu ana kadar harcanan hem de gelecekte harcanması planlanan bütçeyi kapsamaktadır. Bu durumun, raporlama açısından bir karışıklık oluşturacağı düşünülmektedir çünkü Ar-Ge Merkezi teşvik miktarı hesaplamasına konu olan 01.01.2016-31.12.2016 tarih aralığında proje için yapılan harcamanın bildirileceği bir alan görünmemektedir. Portalda, 01.01.2016-31.12.2016 tarih aralığında proje için yapılan harcamanın bildirileceği bir alan açılması önerilmektedir.

Portal’da firmalardan “Toplam Proje Bütçesi” girilmesi istenmektedir. Bu durumda, örnek bir proje için 2015 senesi harcaması, 2016 senesi harcaması ve 2017’de öngörülen Ar-Ge harcamasından oluşan bir “toplam proje bütçesi” sunulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Portal, gelecek dönemde başlayacak projeler için bir tarih girilmesine izin vermemektedir. Proje mecburen bugünün tarihinde başlamış gösterilmektedir. Planlanan bir proje için portalda veri girişi yapılırken, proje başlangıç tarihinin gelecek bir tarih olarak girilmesine izin verilmesi sağlanmalıdır.

Destek Tutarı raporlanmasında geçmiş dönemden bugüne kadar gerçekleşen desteğin raporlanması gerektiği düşünülmektedir. Ar-Ge Merkezi teşvik miktarı hesaplamasına konu olan 01.01.2016-31.12.2016 tarih aralığında proje için alınan nakdi desteğin bildirileceği ayrı bir alan açılması önerilmektedir.

C) Ar-Ge ekosisteminin daha da güçlendirilmesi/etkinleştirilmesi için teşvik mevzuatı kapsamında geliştirilmesi gereken hususlar

- Ar-Ge Kanunu’nun süresi 31.12.2023 tarihinde dolmaktadır. Önemli Ar-Ge yatırımlarının fizibilitesi yapılırken 6 yıllık süre sorun oluşturmaktadır. Kanunun süresiz hale getirilmesi veya uygulama süresinin cazip olacak şekilde uzatılması önerilmektedir.
- 5746 no’lu Ar-Ge ve Tasarım Merkezlerinin desteklenmesine yönelik kanunun kapsamının Üretim

Teknolojileri Merkezlerini de dahil edecek şekilde genişletilmesi faydalı olacaktır. Bu kapsamda üretim teknolojilerine yönelik yapılacak Ar-Ge çalışmaları destek kapsamına alınırken, Sanayide Dijital Dönüşüm konusu bu merkezlere yönelik öncelikli politika olarak yönlendirilebilecektir. İyi uygulamaların paylaşılabilmesi, şirketlerin dijital dönüşüm performanslarının ve etki analizlerinin yapılabilmesi, şirketlerde ilgili kişilerin birbirlerini tanıyacağı, üretim teknolojilerine ilişkin yeniliklerin sergileneceği platformların da oluşmasına olanak sağlayarak ülke genelinde bir farkındalık yaratılmasını sağlayacaktır.

- 3) TÜBİTAK TEYDEB 1511 ve ARDEB 1003 gibi çağrılar aracılığı ile sanayide dijital dönüşümün alt konularına (yatay-dikey entegrasyon, siber fiziksel sistemler, sensörler, AI vb) yönelik çağrılar oluşturulması, bu konuda sanayi/sanayi ve üniversite/sanayi ortak projelerinin yapılmasına olanak sağlayacaktır. Ufuk 2020 programı altındaki “Geleceğin Fabrikaları” temasına benzer bir çağrı sistemi ile geniş katımlı ve daha geniş bir etki alanına sahip, ürünün teknoloji seviyesinin araştırma safhasından geliştirme ve ticarileştirme aşamasına kadar fazları içerecek çağrılar ile büyük dijital dönüşüm projeleri nakit hibelerle desteklenebilir.
- 4) Dijital dönüşüme yönelik sanayinin yapacağı yatırımların teknolojik ürün / yüksek teknoloji stratejik ürün yatırımı benzeri nakit destek mekanizmaları ile desteklenmesi sanayinin üzerindeki yatırım yükünün bir kısmını karşılayacak ve yeni yatırımlar yapılabilmesinin önünü açacaktır.
- 5) Öncelikli teknolojilerin millileştirilmesi amacıyla teknoloji transferi açısından kritik önem taşıyabilecek start-up ya da SME firma alımlarına yönelik destek mekanizmaları oluşturulabilir.
- 6) Üniversitelerden çıkan teknoloji ve buluşlar oldukça erken aşamada oldukları için sanayi tarafından doğrudan kullanılamamaktadır. Bu işbirliğini ve teknoloji transferini güçlendirmek için Üniversite – Sanayi işbirliği fon programlarının çeşitlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Proof of Concept (Konsept Doğrulama) fonu gibi teknoloji uyarlama sürecine yönelik (teknoloji geliştirme; TRL seviyesi artırma vb.) ek desteklere ve fonlara ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda teknoloji olgunluk seviyesinin yukarıya çekilmesi, Pazar araştırması, prototipleşme, doğrulama testlerinin yapılması gibi ek faaliyetlerin göz önünde bulundurulduğu yeni destek programları tasarlanabilir.
- 7) Yabancı ortaklı şirketlerin Türkiye’de kurmuş oldukları Ar-Ge Merkezlerine yurtdışından daha fazla üretim yatırımı çekilebilmesi ve ihraç potansiyeli yüksek ürünlerin Ar-Ge projelerinin Türkiye’ye transferi amacıyla, TEYDEB’in Türkiye’de yürütülen ürün geliştirme projelerine de hibe desteği vermesi, aynı maksatla 5746 yasası ile desteklenen Ar-Ge merkezlerinde yürütülmekte olan Ar-Ge ve Ür-Ge projelerine de hibe desteği mekanizmalarının uygulanması fayda sağlayacaktır.
- 8) 5746 no’lu kanun kapsamında desteklenen projelerin, ulusal ve uluslararası kurumlarca sağlanan desteklerden daha fazla faydalanabilmesi amacıyla, destek talep eden Ar-Ge Merkezlerine danışmanlık ve mentorluk desteği verebilecek kişilerin Bakanlıkça atanması ve 1-3 yıl boyunca bu desteğin devam ettirilmesiyle, Ufuk 2020, Eureka, TEYDEB 1509 gibi uluslararası proje yapabilme yetkinliklerimizin artırılması kısa vadede Ar-Ge merkezlerine, uzun vadede de hem Ar-Ge ekosistemine hem de ulusal yetkinliklerimizin gelişmesi anlamında kalıcı ve önemli faydalar sağlayabilecektir.

- 9) Rekabet öncesi işbirliği projelerinin sayısını artırmak amacıyla, rakip firmaları bir araya getirecek çeşitli platformlarda Bakanlık yetkililerinin öncülük edeceği organizasyonlar yapılabilir.
- 10) Kuruluşa ait Ar-Ge merkezlerinin şube olarak değil de birbirinden tam bağımsız çalışması konusu netleştirilmelidir. Kuruluşun iki Ar-Ge merkezi birbirinden hizmet almalıdır. Bu hizmetler aynı kuruluş içinde olduğu zaman fatura kesmek mümkün olamamaktadır. Muhasebeleştirilmesi konusunda kolaylık sağlanmalıdır.
- 11) Çoğunluk hissesi yurtdışındaki ana firmaya ait olan, uluslararası firmalara sağlanmış olan Ar-Ge vergi indirim teşvikleri, çifte vergilendirmeyi önleme uygulamaları kapsamında sağlanan temettü vergisi avantajlarıyla, yurtdışına temettü olarak transfer edilebilmektedir.

Ar-Ge vergi indirimi teşviklerinin Türkiye’de Ar-Ge yatırıma dönüşmesi için ek düzenlemeler yapılabilir. Hak kazanılan vergi teşviği tutarının nakit olarak ödenmesi değerlendirilmelidir. Bu konuda Maliye Bakanlığı’yla birlikte bir çalışma grubu kurulması ve farklı çözümler geliştirmek faydalı olacaktır.

- 12) Yurtdışına yapılmakta olan sözleşmeli Ar-Ge faaliyetlerinde yakın coğrafyadaki en büyük rakiplerimizden Romanya, Slovakya ve Bulgaristan’ın Ar-Ge mühendislik maliyetleri Türkiye’ye göre daha düşüktür. Mevcut TÜBİTAK TEYDEB nakit teşvik mekanizmamızda yurtdışına yapılan sözleşmeli Ar-Ge projelerini destekleyecek bir program bulunmamaktadır. Bu tip projelere %20-%25 oranında sağlanacak düşük oranlı bir nakit teşvik programının oluşturulması, yurtdışına yapılan sözleşmeli Ar-Ge faaliyetlerini artırarak, bu alandaki rekabet gücümüzü ve ihracatımızı da büyük oranda artıracaktır.
- 13) Ar-Ge Merkezi olan şirketlere Ar-Ge faaliyetleri kapsamında yapılan teslim ve hizmetler için KDV istisnası getirilmesi veya teknopark alanı olarak tanımlanmış taşınmazlardan emlak vergisi alınmaması değerlendirilmelidir.
- 14) 5746 Sayılı Kanun kapsamında yapılacak Ar-Ge yatırımları için indirim hakkından yararlanmak en önemli teşvik unsurudur. Ancak Ar-Ge yatırımlarında ilk yıllarda gelir oluşması ihtimali düşüktür. Bu gibi nedenlerle Ar-Ge harcamalarından kaynaklı indirim hakkının, kurum kazancının olduğu dönemlere kadar bekletilmesi durumunda, bu indirim hakları her ne kadar yeniden değerlendirilse bile teşvik niteliğini kaybetmektedir ve fizibilite çalışmalarında etkileri değersiz hale gelebilmektedir. Bu nedenle, doğan Ar-Ge indirim hakkının vergi etkisinin hesaplanarak, kurum kazancının doğmadığı dönemlerde, yatırımcının diğer vergi ödemelerinde mahsup yoluyla kullanılması önemli bir imkan olacaktır. Sonraki yıllara devreden Ar-Ge indirim hakkının kurum kazancının doğmadığı dönemlerde de kullanılabilmesine imkan sağlanması, Ar-Ge İndiriminin vergi etkisinin hesaplanarak, yatırımcıların diğer vergi ödemelerinde mahsup yoluyla kullanılmasına imkan sağlanması önerilmektedir.
- 15) Ar-Ge ve Tasarım Merkezlerinin amaçlarıyla ilgili olarak satın aldıkları veya ithal ettikleri mal ve hizmetler nedeniyle KDV ödemeleri, sınırlı bütçeleri içinde önemli bir yük oluşturmaktadır. Bu merkezlerin satışa konu mal ve hizmetleri de sınırlı olduğundan, bu Merkezlerin amaçlarıyla ilgili yaptıkları mal ve hizmet alımlarının KDV’den istisna edilmesi, Ar-Ge bütçelerinde önemli rahatlamalar sağlayacaktır. Ar-Ge ve Tasarım Merkezlerinin amaçlarıyla ilgili yaptıkları teslim ve hizmetlerin KDV’den istisna edilmesi önerilmektedir.

- 16) Yurt içinde yapılması mümkün olmayıp, yurt dışında yapılmak zorunda bulunulan özellikli Ar-Ge faaliyetleri (Test Pisti, İklimlendirme, Aerodinamik Rüzgar tüneli bankosu vb. özellikteki uygulamalar) için yapılan harcamaların "%20 limit uygulaması" dışında tutulması Ar-Ge çalışmalarına/teşviklerine olumlu katkı sağlayacaktır.
- 17) 5746 sayılı kanun-madde 4 (Uygulama ve denetim Esasları)'te *"Bu Kanun kapsamındaki destek ve teşvik unsurlarından yararlananların bu Kanunda öngörülen şartları taşıdıklarına ilişkin tespitler en geç iki yıllık süreler itibarıyla yapılır."* Denilmektedir. Ar-Ge yetkinliklerini geçmiş deneyimleriyle ortaya koyan işletmeler için denetim süresi "en az iki yılda bir" olacak şekilde düzenlenebilir. Ar-Ge faaliyetleri tabiatında 1 yıllık süre içerisinde denetime tabi tutulacak düzeyde bir farklılık olmayacağı düşünülmektedir.
- 18) 5746 sayılı kanun madde 3 (İndirim, istisna, destek ve teşvik unsurları)/ (8) (Ek: 16/2/2016-6676/28 md)'de *"Bu Kanun kapsamında yürütülen Ar-Ge, yenilik ve tasarım projeleri ile ilgili araştırmalarda kullanılmak üzere ithal edilen eşya, gümrük vergisi ve her türlü fondan, bu kapsamda düzenlenen kâğıtlar ve yapılan işlemler damga vergisi ve harçtan müstesnadır."* denilmektedir. Bu istisnadan faydalanma konusunda Bakanlık uzmanları ya da akademisyenlerden ziyaretsiz görüş alınarak süreç işler duruma getirilebilir.
- 19) 14.02.2017 yılında yayınlanan "Sayı: 29979 Araştırma, Geliştirme Ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama Ve Denetim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" içerisindeki Madde 1'de belirtilen posta, kargo, kurye, kırtasiye vb giderlerin dağıtımının nasıl yapılacağı ile ilgili yöntemin ilgili Bakanlık tarafından bir özelge ile netliğe kavuşturulması önerilmektedir.
- 20) 14.02.2017 yılında yayınlanan Sayı: 29979 Araştırma, Geliştirme Ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama Ve Denetim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te, Madde 2: 3/A maddesinde yer alan Ar-Ge indirimi ile ilgili olarak, *"MADDE 9/A – (1) Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının %100'ü, bu kapsamdaki projelerin Bakanlık tarafından Ar-Ge ve yenilik projesi olarak değerlendirilmesi şartıyla 5520 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi ve 193 sayılı Kanunun 89 uncu maddesi uyarınca kazancın tespitinde indirim konusu yapılır."* denilmektedir. Belirtilen bu indirim için hangi Bakanlıktan bilgi alınacağı, projeleri kimin inceleyeceği, sonuçların nasıl bildirileceği vb. yöntemine netlik kazandırılması faydalı olacaktır.
- 21) 10 Ağustos 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 29797 sayılı yönetmelikte *"v) Tek Pencere Sistemi: 20/3/2012 tarihli ve 28239 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde gümrük işlemlerine konu olan eşyaya ilişkin olarak farklı kurumlarca düzenlenmesi gereken izin, onay ve belgelere ilişkin başvuruların tek bir noktaya yapılarak (e-başvuru) ilgili kuruma ileildiği ve ilgili kurumca düzenlenen belgelerin doğrudan gümrük işlemlerinde kullanılmak üzere elektronik ortamda (e-belge) gönderildiği, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından kurulan ve yürütülen sistemi,"* tanımı yer almaktadır. Gümrük vergisi muafiyetlerinin uygulanması sırasında evrakların elektronik ortamdaki onay süreçlerinin hızlı ilerlemesi önemlidir. Uzun bekleme süreleri, malın gümrükte uzun süre beklemesine ve firmanın bekleme süresince sıkıntı yaşamasına yol açabilir (projelerin geç devreye alınması vb. sıkıntılar).

- 22)** Ar-Ge Merkezlerin kendi aralarındaki iletişim artırıcı çalışmalar yapılmalı, altyapılar kurulmalıdır. İşbirliklerinin arttırılması teşvik edilmelidir. Tüm Ar-Ge Merkezlerinin işleyişle ilgili görüş ve önerilerini resmi ve ortak bir dille Bakanlığa sunabilmelerini sağlayacak platformlar oluşturulmalı, Bakanlığı bu konuda yürütücü konumda olmalı ve çalışmalar süreklilik arz etmelidir.
- 23)** Ar-Ge Merkezi olan firmaların, Ar-Ge merkezi proje portalı üzerinden hızlıca mevcut projeler için eklenecek bir modülle akademik işbirliği başvurusu yapabilecekleri ve üniversite ile beraber bu destekten faydalanabilecekleri bir mekanizma oluşturulması, üniversite sanayi işbirliklerinin sayısını ve niteliğini arttıracaktır.
- 24)** Teşvik proje başvurularında başvuru, değerlendirme ve karar süreçlerinin hızlı olması, değerlendirme kriter setinin sadeliği ve değerlendirmenin şeffaf olması önem taşımaktadır. Örneğin, proje başvurusu ile kabulü arasında geçen süreç, teknolojinin hızla değiştiği bir dönemde firmaların hızlı hareket etmelerinin önünde engel teşkil edebilmekte, daha riskli projelere girme kararlarında tereddüt yaşamalarına neden olabilmektedir.
- 25)** Araştırma alanlarında çalışan kaynaklar, start-up şirketler, akademisyen ve ilgili partilere kolaylıkla erişilebildiği bir on-line platformlar faydalı olacaktır.
- 26)** Ar-Ge Merkezi çalışanlarına yönelik eğitim, burs desteği, yurt dışı konferans katılımı vb. maddi olmayan teşvikler verilerek hem çalışanların motive edilmesi hem de mesleki açıdan geliştirilmesi sağlanabilir.

Ar-Ge Merkezlerine ilişkin alınabilecek eğitimlerin, çalıştay faaliyetlerinin Bakanlık tarafından artırılması, eğitim teşviğinin gözden geçirilmesi faydalı olacaktır. Ar-Ge merkezi kapsamında eğitim desteği-kongre desteğinden bahsedilmesine rağmen proje kapsamında olmayan eğitimler destek kapsamına dahil edilmemektedir. Proje ile ilişkisi olmasa da nitelikli Ar-Ge personeli oluşumu açısından eğitimin önemi aşikardır. Bu nedenle eğitim için dışarıda geçirilen süreler destek kapsamına alınmalıdır.

- 27)** Firmaların Ar-Ge'ye ayırdıkları kaynağın artırılması için performans göstergeleri üzerinden ödüllendirme sağlayan bir sistemin kurulması, firmaların Ar-Ge'ye ayırdıkları kaynağa olumlu yansiyacaktır (Ar-Ge merkezlerinde bir önceki yıla göre belli kriterlerde sağlanan %20 ve daha yüksek artışların, Ar-Ge indirimini arttırması uygulamasının kapsamının yaygınlaştırılması). 5746 no'lu yasaya yeni bir madde eklenmesi önerilmektedir: *"Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından belirlenen öncelikli alanlarda faaliyet gösteren, cirosundan Ar-Ge'ye ayıracağı pay, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından sektörler bazında belirlenecek oranların üstünde olan firmalar ödüllendirilir. Ödüllendirmeye ilişkin esaslar, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından düzenlenerek sorumlu kuruluşlar tarafından uygulanır."*
- 28)** Ar-Ge faaliyetlerinde fon mekanizmalarına doğrudan teşviklerin ilave edilmesi önerilmektedir. Ar-Ge alanında, yarıştığımız ülkelerin hem teşviklere ayırdıkları kaynak çok yüksektir hem de daha etkin yöntemler içermektedir. Bu ülkeler incelendiğinde, vergisel teşviklerin yanında doğrudan teşviklerin daha hızlı ve kesin sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, ülkemizdeki teşvik sistemine doğrudan teşvikleri içerecek bir kurgunun eklenmesi firmaların Ar-Ge faaliyetlerinin artmasını sağlayacaktır.

- 29) Ar-Ge çalışmalarında zorunlu olarak yurt dışında yaptırılan test, analiz vb. hizmetler için kurumlar vergisi stopajların ve sorumlu sıfatıyla KDV tevkifatlarının kaldırılması önerilmektedir.
- 30) Ar-Ge çalışmaları ülkemizde yürütülmüş ürünlerin ihracatı üzerinden yapılacak cironun belirli bir yüzdesi “Ar-Ge’li Ürün İhracatı Vergi İndirimi” adı altında teşvik konusu yapılabilir. Böylece ihracat ağırlıklı çalışan sanayimiz için önemli bir imkan yaratılacağı gibi, sektörlerin tamamında Ar-Ge politikalarında küresel piyasalara satılabilecek kalitede ürün geliştirilmesi önceliklendirilmiş olacaktır.
- 31) Ar-Ge Yönetmeliğinde, hangi harcamaların Ar-Ge gideri olarak kabul edildiği, hangilerinin kabul edilmediği genel ifadelerle belirtilmiştir. Ancak, Ar-Ge merkezlerine ilişkin yapılan denetimlerde denetçiler, ilgili yönetmelikte genel ifadelerle yer alan indirim kabul edilen giderleri dar, kabul edilmeyen giderleri de geniş yorumlayarak mükellefin aleyhinde görüşler içeren raporlar düzenleyebilmektedir. Örneğin, Yönetmelikte, Ar-Ge faaliyetine ilişkin kitap, dergi ve benzeri bilimsel yayınlara ait giderlerin indirim kabul edilirken, denetimler sırasında, bu yayınların tercümesine ilişkin giderlerin indirim uygun görülmeyle mükellef aleyhinde rapor düzenlenebilmektedir.
- 32) Vakıflara ait iktisadi işletmeler bir yandan Kurumlar Vergisi mükellefi sayılmakla birlikte, bir yandan da yaptıkları Ar-Ge harcamaları nedeniyle Ar-Ge ile ilgili desteklerden yararlandırılmamaktadır. 5072 sayılı “Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun”un uygulaması gözden geçirilmelidir. Vakıflara ait iktisadi işletmeler de yaptıkları Ar-Ge harcamaları nedeniyle tüm Ar-Ge desteklerinden yararlandırılmalıdır.
- 33) Kamu spotları, reklamlar, sosyal medya kanallarının kullanımı ile toplumda Ar-Ge ve inovasyon alanında yaygın bir bilincin oluşturulması çok önemlidir. Örneğin, bir öğrenci için bir Ar-Ge Merkezinde iyi dizayn edilmiş bir eğitim tecrübesi paha biçilmez değerdedir. Ar-Ge Merkezlerinin, örneğin çocuklar ve gençlerdeki Ar-Ge bilincini artırmaya yönelik eğitim amaçlı programları da geleceğin insan kaynağına yatırım olarak teşvik edilmelidir. Toplumda Ar-Ge ve inovasyon bilinci/farkındalığı oluşturmaya yönelik harcamaların, Ar-Ge merkezi açısından Ar-Ge harcaması gibi değerlendirilmesi ve vergi mükellefleri açısından vergi matrahından indirilmesine imkan verilmesi faydalı olacaktır.

Aynı yönde, STK’ların bu konudaki faaliyetleri ve yapılanmalarının desteklenmesi de önemlidir. Bu amaçla; (KDVK.md.10 hükmüne yapılacak eklemelerle) STK’ların Türkiye’de gerçekleştirecekleri ulusal veya uluslararası nitelikteki Ar-Ge, tasarım ve yenilik (inovasyon) etkinliklerine ve bu yöndeki diğer faaliyetlerine; STK’ların Ar-Ge, Tasarım ve Yenilik (İnovasyon) alanındaki gelişmelerin sergilendiği ve eğitimlerinin verildiği merkezlerin yapımı, onarımı veya modernizasyon çalışmalarına yapılacak bağışların %100 olarak kurum kazançlarından ve Gelir Vergisi Kazançlarından düşülebilmesi önerilmektedir.